

νούλλας είναι καθ' ἑαυτοὺς δυνατοὶ μὲν, ἀλλ' ὁμολογούμενως σπάνιοι, σπανίως, ὥς ἐλπίζω, ἀπαντῶντες ἐν ἑλληνικαῖς οἰκογενεαῖς· δυνατὸς δέ, ἀλλ' ὄχι καὶ τόσο πιθανὸς εἶναι ὁ χαρακτήρ τοῦ Μάρκου, ὁ ὅποιος, ἀγράμματος, νομίζει εἶναι τῆς τύχης του νὰ δουλεύῃ ἀγογγύστως χάριν τοῦ μεθύσου, τοῦ διψαλέου πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του, ὁ ὅποιος ὑπὸ τὴν πρόφασιν τῆς εὐρύσεως τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ ἐκμυζᾷ ἐλὼν τὸ προῖον τῆς ἐπιπόνου ἐργασίας τοῦ ἐργατικοῦ Μάρκου.

Ἐὰν δὲ ληφθῶσιν ἐν τῇ συνόλῳ οἱ χαρακτήρες τῶν ἐν τῇ δράματι προσώπων, ἀποτελοῦσιν ἀνθοδέσμη, ἡ ὁποία ἐν τῇ συνόλῳ εἶναι ἀπίθανος.

Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐμολογήσωμεν, εἰτι ἀδύνατον δὲν εἶναι νὰ συναντήσῃ τις τοιαύτην οἰκογένειαν καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ. Διότι τὸ οἰνόπνευμα, ὁ ἐκ τῆς καταχρήσεως καὶ τῆς νομιζομένης χρήσεως πηγάζων σωματικὸς, διανοητικὸς καὶ ἡθικὸς ἐκφυλισμὸς, ἡ ἐξ αὐτῶν πηγάζουσα ἡθικὴ ἀναισθησία καὶ ἀφιλοτιμία γεννᾷσι καὶ ἐν ἑλληνικαῖς οἰκογενεαῖς, τῶν ὁποίων ἡ αὐστηρότης ἦτο παροικιῶδης, κατάστασιν ἀνώμαλον, ἡ ὁποία εὐνοεῖ καὶ τὴν ἀπιθανωτέραν πτώσιν.

Διὰ τοῦτο δέ, ὅσον ἀπίθανον καὶ ἂν φαίνεται καὶ σχεδὸν ἀδύνατον διὰ τὴν ὁμογενὴ κοινωνίαν τὸ σύνολον τῶν ἐν τῇ δράματι εἰκονιζομένων χαρακτήρων, τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ὑπάρξεώς των ἐν τοιοῦτῳ βαθμῷ ἢ τώρα ἢ προΐοντος τοῦ κακοῦ καθιστᾷ ἀξιέπαινον τὴν πρόθεσιν τοῦ συγγραφέως, ἂν ἡ πρόθεσίς του ἦτο τὸ νὰ πληγῇ τὸ ἀρξάμενον καὶ προχωροῦν κακὸν τοῦ ἐκ τοῦ οἰνοπνεύματος ἐκφυλισμοῦ.

Διότι καὶ ἂν δὲν παράγωνται ἐκ τῆς μέθης καὶ ἀλκολισμοῦ πάντα τὰ ἐν τῇ δράματι εἰκονιζόμενα κακά, εἶναι ὅμως τὰ πράγματι παραγόμενα καὶ ἀρκετὰ ἱκανῶς ἐπίφοβα, ὥστε νὰ κινήσωσι τὴν ψυχὴν φιλογενοῦς καὶ φιλανθρώπου παιητοῦ εἰς καυτηρίασιν τοῦ ἑλκους, τοῦ ἀτομικοῦ, τοῦ οἰκογενειακοῦ, τοῦ ἔθνικοῦ.

Ἡ πρόθεσις λοιπὸν αὕτη τοῦ συγγραφέως ἡ κατὰ τὴν γνώμην μου πιθανή, εἶναι ἀξιέπαινος καὶ διαφανομένη καλύπτει τὸ ἐλάττωμα τῆς ἀπιθανότητος καὶ τῆς υπερβολῆς τῆς ἐν τῇ συνόλῳ τῶν χαρακτήρων ὑπαρχούσης.

Οὕτε δύναται νὰ καταλογισθῇ ὡς ἐλάττωμα καὶ ἀδυναμία τοῦ ἔργου, εἰτι ὁ συγγραφεὺς παρὰ τῶν κυρίων πηγῶν τῆς δυστυχίας, τὸν ἀλκολισμὸν, ὑποδεικνύει καὶ τὴν μεγαλομανίαν, ὑφ' ἧς κατέχονται τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας κληρονομήσαντα αὐτὴν ἀπὸ τῶν πατέρων καὶ προγόνων τῶν. Διότι προτιμῶσι μὲν πολλοὶ τῶν ἀκροατῶν ἢ ἀναγνωστῶν δραματικῶν ἔργων νὰ εἶναι ἀπλὰ τὰ ἐλατήρια τῶν πράξεων τῶν ἐν τῇ δράματι προσώπων, ἀλλ' εἶναι συμφωνότερον πρὸς τὸν πραγματικὸν ψυχικὸν βίον τὸ νὰ εἶναι περισσότερα

τοῦ ἐνὸς τὰ ἐλατήρια τῶν πράξεων τῶν ἀνθρώπων.

Ἄλλ' ἂν ἐξετάσωμεν τὸ «Χαλασμένο σπίτι» ὡς ἔργον συμβολικὸν ὅποιον ἀναμφιδόλως εἶναι, τότε ἐρχόμεθα εἰς τὸ ὀλίστημα, τὸ ὅποιον καὶ ἀπεφάσισα νὰ ὑποδείξω διὰ τῆς σημερινῆς διαλέξεως. Διότι τὶ νομίζετε εἶναι τὸ χαλασμένο σπίτι καὶ τίνας οἱ κάτοικοί του; Τὸ χαλασμένο σπίτι εἶναι τὸ σημερινὸν ἐνδιαίτημα τῆς ἐκφύλου οἰκογενείας, ἀλλ' οἱ ἑνοικοὶ τοῦ ἀποβλέπουσιν εἰς τὸ ἀπέναντι γκρεμισμένο παλάτι, τὸ ὅποιον θέλουν νὰ ξαναστήσουν. Καὶ ὅσοι δὲν εἶναι ἐν καταστάσει μέθης ἐκ τοῦ ποτοῦ, ὅπως εἶναι ὁ Μανώλης, εἶναι ἐν καταστάσει μέθης ὑπὸ τοὺς αἰτιοὺς τῆς κληρονομικῆς μεγαλομανίας, ἡ ὁποία δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ ἴδωσι τὴν πραγματικὴν τῶν καταστάσεων, δὲν τοὺς ἀφίνει νὰ ἐργασθῶσι, διὰ νὰ ἀνεγερθῶσιν ἐκ τῆς δεινῆς πτώσεως. Εἶναι πτωχαλαζόνες πρόγονόπληκτοι.

Ἐνοήσατε λοιπὸν τὶ συμβολίζει τὸ χαλασμένο σπίτι καὶ τί ἡ ἐν αὐτῷ κατοικοῦσα οἰκογένεια; Ἐν ἀρχῇ τοῦ δράματος ἡ Λευτέρικα λέγει εἰς τὴν ἐγγονὴν τῆς... «Παλάτι, ναί, παλάτι» — «Καὶ τίνας ἦτανε, γιὰγιά;» — «Τοῦ πρόσπαππου σας ὁ πρόσπαππος τὸ εἶχε»... τοῦδωσε, λέγει (ὁ Θεός), καὶ μιὰ τέχνην παράξενη καὶ μαλακή. ἔτσι... χωρὶς χέρια, χωρὶς κόπο, χωρὶς... νὰ, μὲ τὸ νοῦ μανάχα, νὰ χτιζῇ ἐκκλησιὰς καὶ παλάτια».

(Ἐπειτα τὸ τέλος)

ΛΟΥΙΖΟΣ ΗΛΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΛΟΓΙΑ

Ἐπόμνημα τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος τοῦ Ἀγίου Ὄρους Ἀθῶν ὑποβληθὲν τῇ Α. Θ. Π. τῇ Οἰκουμένικῃ Πατριάρχῃ Κυρίῳ Κυρίῳ Γερμανῷ τῷ Ε' καὶ τῇ περὶ Αὐτὸν Ἀγίᾳ καὶ Ἱερᾷ Συνόδῳ. Κελεύσει τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1914. σ. 36.

Π. Παπαγεωργίου διευθυντοῦ τῆς Γεωργικῆς Ἐταιρείας. «Ὁ γεωργικὸς πλοῦτος τῆς νέας Ἑλλάδος». Ἐν Ἀθήναις Νοέμβριος 1913 (ἐκδόσις τῆς Ἑλλην. Γεωργικῆς Ἐταιρείας) σ. 12.

Δημοσθ. Ν. Παπαμιχαλοπούλου «Ἡ γεωργία πλοῦτος τοῦ λαοῦ». Ἐν Ἀθήναις 1912, σ. 80.

Γεωργίου Α. Τουφεξῆ «Ἡ καλλιέργεια τῶν γεωμήλων». Ἐν Ἀθήναις (ἐκδ. Ἑλλ. Γεωργ. Ἐταιρείας) 1913, σ. 16.

Γ. Παλαμιώτου «Περὶ κρόκου καὶ τῆς καλλιέργειάς αὐτοῦ εἰς τὴν περιφέρειαν Κοζάνης». Ἐν Ἀθήναις (ἐκδ. Ἑλλ. Γεωργικῆς Ἐταιρείας) 1913, σ. 7.

Π. Παπαγεωργίου «Ἡ φυλλοξήρα καὶ ὁ ἐκ αὐτῆς κίνδυνος τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν σταφιδαμπέλων». Ἐν Ἀθήναις (ὁμοίως) 1913, σ. 16.

(Ἄπαντα τ' ἀνωτέρω διανεμονται δωρεάν ὑπὸ τῆς Ἑλλ. Γεωργικῆς Ἐταιρείας (Ἀθήναι, ὁδ. Πανεπιστημίου ἀρ. 28).

Δημητρίου Γ. Παυλίδου, Ἐπόπιου τῆς ἐν Χίφ ἀστικῆς καὶ δημοτικῆς παιδείσεως. «Ἐκθεσις περὶ τῆς σχολικῆς καταστάσεως τῆς νήσου Χίου κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1912—1913 μετὰ σχετικῶν πινάκων στατιστικῶν». Ἐν Χίφ, Ἰούλιος 1913. σ. 22· σχῆμα 4ον.

Ἐπεύθυνος: ΦΙΛ. ΤΖΑΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῶν Βιβλιοεκδοτικῶν Καταστημάτων Π. Ἀγγελίδου καὶ Σας

ΕΓΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ «ΕΝΟΡΘΩΣΕΩΣ»

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ

Ἐν Κωνσταντινουπόλει.	Γρ.	20
Ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις	»	25
Ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ	Δρ.	6

Εἰς τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου ἀποστέλλεται δωρεάν.

Αἱ συνδρομαὶ ἀποστέλλονται πρὸς τὸν ταμίαν τοῦ Συλλόγου Κοι. Π. Β. Θεοδοσιάδην, εἰς Γαλατῶν (Χάνιον Ἀρβανιτίδου).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἐν ἁποπὸν τὸ ὅποιον πρέπει νὰ ἐκλείψῃ, ὑπὸ Μ. Ι. Μιχαηλίδου. — Εἰκὼν τοῦ καλοῦ ἱεροκήρυκος ὑπὸ Η. Α. — Ἐπιτέλει ἡ κατάλυσις θρησκευτικῶν ἐθίμων, ὑπὸ Η. Α. — Ἡ κλησία τῆς Ἑλλάδος ἐν ἐξέγερσιν, ὑπὸ Σωκρ. Γανιάρη. — Ἄλλο ὀλίστημα Ἑλλήνων ἱμενιστῶν ἢ προγονοφοβία, ὑπὸ Λουίζου Ἡλιοῦ. — Βιβλιοκρισία.

ΕΝ ΑΠΟΠΟΝ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΚΛΕΙΨῃ

Ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων διὰ τὸν ὁρθόδοξον Ἑλληνικὸν κόσμον εἶναι ἀπὸ τὰς συμβολικωτέρας καὶ ποιητικωτέρας ἑορτάς, αἵτινες ἀποπνεύουν ἔτι γλυκεῖαν αὖραν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, τοῦ ἐξαγνισθέντος καὶ μεταμορφωθέντος ἐν τῇ νέῳ ζωογόνῳ πνεύματι εἰς περίλαμπρον χριστιανικὸν οὐρανόν.

Ὁ ἁγιασμὸς τῶν θαλασσίων ὑδάτων διὰ τῆς ἐμβαπτίσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, εἶχεν ἀρχὴν τὴν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ βάπτισιν τοῦ Θεανθρώπου, συμβολίζει πρὸς τοῦτοις τὴν λατρείαν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν ἀτρέχοντον πόντον καὶ εἶναι ὁ ἡγιασμένος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀρραβὼν τοῦ ἑλληνος ναυτοῦ πρὸς τὴν αἰσταν ἀλλὰ γαλανόφθαλλον νύμφην Ἀμφιτρίτην. Εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου — ὅπου αἱ παραδόσεις σφύζονται διανωγέστεραι — τὰ πλοῖα προσορμιζόμενα εἰς τοὺς λιμένας κατὰ τὰ Χριστούγεννα, δὲν ἐξέρχονται αὐτῶν ἂν δὲν βαπτισθῶν, ἂν δὲν ἁγιασθῶν τὰ νερά· ὁ λαὸς δ' ἐκεῖ φαντάζεται ὅτι κατ' ὅλον τὸ δωδεκαήμερον μέχρι τῆς παραμονῆς τῶν Φώτων διάφοροι καιροὶ μαλώνουν, ποῖος νὰ ὑπερισχύῃ πνέων καὶ νὰ βαπτισθῇ· ὑπερισχέει δὲ κατὰ τὰς δοξασίας ὁ ἐξ Ἱερουσαλὴμ πνέων νοτιανατολικός. Ἐνῷ λοιπὸν ἡ ἑορτὴ αὕτη ἀποπνεύουσα τοιαύτην θρησκευτικὴν ἀγνὴν ποιήσιν συγκινεῖ εἴπερ τις καὶ ἄλλη τοὺς ἀπανταχοῦ πιστοὺς, ἔθιμά τινα κακὰ ἐπικρατήσαντα κινδυνεύουν νὰ μεταβάλωσι ταύτην εἰς τὴν κατ' ἐξοχὴν ἑορτὴν τοῦ Μαιμωῆ καὶ τῶν συναφῶν ἡθικῶν παρωπιαμάτων. Δὲν πρόκειται περὶ τοῦ γνωστοτάτου καὶ σκανδαλώδους ἐθίμου τοῦ ἁγιασμοῦ ὑπὸ ἱερέων — ἀγνώστου

Ἐνεκα τῶν γνωστῶν τῆς Θράκης γεγονότων δὲν κατορθώθη ἐγκαίρως ἡ ἐκδόσις τῶν φυλλαδίων ἡδὴ ἐκδιδόντες 2 ἀριθμοὺς ὁμοῦ εἰς ἐν φυλλάδιον ἐξαιτούμεθα ἐπὶ τούτῳ τὴν συγγνώμην τῶν ἀναγνωστῶν καὶ συνδρομητῶν μας.

προελευσέναι καὶ ποιότητος, — τὸ ὅποιον καὶ ὁ τύπος καὶ ἡ δόξα. Πρὸς τὴν ἐκδοτὴν ἐκτενέστερον καὶ περιωρῶσαν κατὰ τὸ δυνατόν καὶ τὸ ὅποιον ὑπάρχει ἐλπίς τέλεον νὰ ἐκλείψῃ, ὅδω πρόκειται περὶ ἄλλου ἐθίμου οὐκ ὀλίγον ἀναξίου Χριστιανῶν, ἡτοι περὶ τῆς ἀρταγῆς ἐκ τῆς θαλάσσης τοῦ πρὸς ἁγιασμὸν τῶν ὑδάτων ῥιπαίου Σταυροῦ καὶ τῆς περιαγωγῆς εἰς αὐτοῦ πρὸς ἐκμετάλλευσιν καὶ δεκαρολογίαν. Ἐκτός τοῦ οἰκτροῦ θαύματος τῶν ἡμιγύμων ἐκείνων οἰκονομῶν κολλημάτων, τῶν ἀγρίων φωνῶν, τῶν προπηλακισμῶν καὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους ὕβρεων ἐν τῇ πάλῃ τῆς κατασχέσεως, συμβαίνουν συνηθέστατα σοβαρώτερα ἀτοπα, τῶν ὁποίων αὐτόπτης μάρτυς ὑπῆρξα κατὰ τὰ ἐφεστεινὰ Φῶτα ἐν Μ. Ῥεύματι. Ἀφοῦ οἱ ἀνταγωνιζόμενοι κολλημῆται ἐξήμεσαν ἐν τῇ θαλάσῃ ὅσα εἶχον πρὸς τὸν ὕψιστον ἁγιασμόν τῶν, ἐξικολοῦνθησαν κατόπιν τὸ εὐλαβὲς καθήκον καὶ ἐν τῇ ξηρᾷ ὕβριζόμενοι καὶ καλῶντες καθ' ὁμίλους εἰς τοὺς δρόμους, διατρεφόμενοι καὶ γροῖς ὀκοπούμενοι πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τὴν ἀμφισβητουμένην καὶ τὴν τοῦ Σταυροῦ προεκάλεισαν τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀστυνομίας, ἣτις προσελάθει νὰ καταλάβῃ τὸν σταυρὸν τῆς ἐριδος. Ὁ ὄχλος ἀνδίστατο καὶ οὕτω ἐκυλόντο εἰς τὸν βόρβορον μετὰ τὸν σταυρὸν εἰς τὰς χεῖρας, ἐν μέσῳ θορύβου, ὕβρεων καὶ ἰασημῶν καὶ τῶν ἐπακολούθουντων. Μετὰ τὴν τῆς ἐκείνων ὁμηρικὴν αἰχλὺν ὑπερίσχυσεν ἡ δὴθεν ἀδελφότης μερὶς καὶ ἤρξατο ἀμέσως ἡ ἀνέρος δεκαρολογία ἐν ὀνόματι τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Κατησχύνθη πρὸ τοῦ βεβήλου θαύματος καὶ παρέμενον ἐνεὸς πρὸς τὸν ἐρωτήσεων διαφορῶν ξένων Ἀγγλῶν καὶ Ἀμερικανῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἔλθει πρὸς θεῖον τοῦ πατρῴου ἁγιασμοῦ τῆς Ἐκκλησίας μας ἐθίμον. Ὅτε μοὶ προσέφη ὁ ἀρχιεπίσκοπος πρὸς δεκαρολογίαν ὄχι μόνον

νεκρῶν—καὶ κατὰ τοῦτο συμφωνοῦμεν μετὰ τοῦ γρά-
φοντος ἐν τῇ «Προόδῳ» — διότι ἡ ἐκφορὰ νεκρῶν
ἀκαλύπτων προσκρούει ὁμολογουμένως εἰς τὸ πνεῦμα
τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, ὃς φαίνεται φρονῶν καὶ ὁ
γράφων τὰς παρατηρήσεις, προσκρούει εἰς τὰς κοινο-
νικὰς συνθήκας καὶ τὰς ἑξεις καὶ συνηθείας τῶν λαῶν
τῶν νεωτέρων χρόνων, ἐπὶ πλέον δὲ μὴ ἀπαντῶν τὸ
ἔθιμον τοῦτο παρὰ τοῖς συνοίκις ἡμῶν λαοῖς, μωα-
μεθανοῖς, Ἰσραηλίταις, Ἀρμενίοις (! Σ.) καὶ ἄλλοις
χριστιανικοῖς λαοῖς διαφόρων δογμάτων καὶ αἰρέσεων,
ὧν οἱ νεκροὶ ἐκφέρονται, ὥς γνωστὸν, πάντοτε κεκα-
λυμμένοι, προκαλεῖ παρ' αὐτῶν δυσμενῆ σχόλια εἰς
βᾶρος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἐθνικοῦ ἡμῶν γοήτρου·
ἀλλὰ καὶ ἄλλος λόγος ὑψίστης σπουδαιότητος συνιγο-
ρεῖ ὑπὲρ τῆς καλύψεως τῶν νεκρῶν, ὁ τῆς δημοσίας
ὕψεως. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν καὶ κατὰ τοὺς χρό-
νους τοῦ μεσσηλικῆς βίου τῶν ἐθνῶν καὶ περαιτέρω ἐπὶ
τῆς ἱατρικῆς εὐρισκομένης ἐν νηπιώδει καταστάσει,
ἦσαν ἄγνωστα ἡ φύσις καὶ χαρακτὴρ τῶν μολυσματι-
κῶν νόσων καὶ οὐδὲ ἀνιδρά ἰδέα ὑπῆρχε περὶ τῆς με-
ταδοτικότητος τοῦ μολύσματος. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς νεω-
τέρους χρόνους ἐνεκα τῶν προσόδων τῆς ἱατρικῆς, ἐγνώ-
σθησαν τὰ νοσογόνα αἰτία καὶ ὁ χαρακτὴρ πολλῶν
μολυσματικῶν νόσων, δὲν εἶναι δὲ πλέον μυστήριον
καὶ ἡ μεταδοτικότης τοῦ μολύσματος καὶ δι' ἄλλων
μέσων ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐπαφῆς τῶν νεκρῶν ἀποθνή-
σκόντων ἐκ μολυσματικῶν νόσων. Καὶ οὗτος εἶναι
ἴσως ὁ πρωτεύων, ἂν μὴ καὶ ὁ μόνος λόγος, τοῦ νὰ
καλύπτωσι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν τὰ ἄλλα ἔθνη καὶ μὴ
ἀσπάζονται αὐτούς. Ἀλλ' ἂς ὁμολογήσωμεν ὅτι καὶ
ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν ἀρχὴ δὲν ἐκηρύσσετο πάντοτε
πολεμία τῆς καλύψεως τῶν νεκρῶν· τοῦναντίον, κατὰ
τὸν παρελθόντα αἰῶνα, ἵνα εἰς αὐτὸν μόνον περιορί-
σωμεν τὸν λόγον, ὅτι ἐλυμαίνοντο περιωδικῶς τὴν χώ-
ραν ἡμῶν αἱ βροτολογαὶ ἐπιδημίαι ἡ χολέρα καὶ ἡ
πανώλης, αἱ μόναι γνωσταὶ τότε ὥς μολυσματικαὶ
νόσοι, προνοίᾳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς ἡμῶν ἐκαλύ-
πτοντο οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν δύο ἐκείνων ἐπιδημιῶν· ἀλλὰ
τοῦτο, γινόμενον περιοδικῶς, δὲν ἀρκεῖ. Καὶ σήμερον
ἐν καιρῷ ἐπιδημίας, φροντίδι τῆς υγιεινομικῆς ἀρχῆς,
φέρονται κεκαλυμμένοι μέχρι τοῦ τάφου οἱ νεκροὶ τῶν
ἀποθνήσκόντων ἐκ τῆς ἐπιδημίας.

Ἐπειδὴ αἱ πρόοδοι τῶν ἱατρικῶν ἐπιστημῶν ἀπεκά-
λυψαν τὰ νοσογόνα αἰτία πολλῶν μολυσματικῶν νόσων
(τὰ μικροβία αὐτῶν) ἡ δὲ ἀνακάλυψις τοῦ μικροβίου
καὶ τῶν ἄλλων μολυσματικῶν νόσων εἶναι σήμερον ζή-
τημα χρόνου καὶ ἐπειδὴ συχνότατοι οἱ ἐκ τῶν νόσων
τούτων θάνατοι παρίσταται παρ' ἡμῖν ὥς ἀνάγκη ἐκ-
βαλλομένη ἡ γενίκευσις τοῦ μέτρου τῆς καλύψεως ἐπὶ
πάντων ἀνεξιμέτους τῶν κηδευμένων καὶ πρὸς ἐντε-
φιασμὸν φερομένων νεκρῶν χάριν τῆς δημοσίας ὑγείας,
διότι ὥς λέγομεν καὶ ἀνωτέρω, τὸ μολύσμα μολυσμα-

κῆς νόσου μεταδίδεται καὶ διὰ τῆς ἐπαφῆς τοῦ νεκροῦ
τοῦ ἐξ αὐτῆς ἀποθνήσκοντος ἀνθρώπου.

Πένθιμος κωδωνοκρουσία. Διὰ ταύτης ἐξαγγέλλεται
ὁ θάνατός τινος ἐν ἡ κατοικεῖ συνοικίᾳ καὶ ἡ ἐκφορὰ
τοῦ νεκροῦ. Τὴν συνήθειαν τῆς πενθίμου κωδωνοκρου-
σίας ἔχουσι πάντα τὰ ὀρθόδοξα ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς,
Ἕλληνες, Βλάχοι, Σέρβοι, προσέτι δὲ καὶ οἱ ἀποσπα-
σθέντες τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἐνεκα αἰρέσεως καὶ
ἀποτελοῦντες ἀπὸ αἰώνων ἰδίας θρησκευτικῆς κοινό-
τητος Ἀρμένιοι καὶ Σύριοι μονοφυσίται καὶ νεοτορια-
νοί· ἔχουσι δὲ τὴν συνήθειαν καὶ οἱ Ρῶσοι. Ἡ πάγ-
κοινος αὕτη συνήθεια ἀναβιβάζει τὴν πένθιμον κωδο-
νοκρουσίαν εἰς περιωπὴν σεβαστοῦ ἔθιμου, τοῦ ὁποῦ
τὴν μὲν ἀρχὴν πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς χρόνους
ἀφροσύνης ἡμῶν τὸν δὲ σκοπὸν ἐξεθέσωμεν διὰ βρα-
χέων ἐν τοῖς ἐμπροσθεν, ἐμπροσθέντομεν δ' ἐνταῦθα
συμπληρωματικῶς ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπάρ-
χει ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν καὶ τὸ γνωστὸν διαλάλημα ἐν
ἡ συμβαίνει ὁ θάνατος, ἐνίστε δὲ καὶ ἐν ἄλλαις ἐνορίας
παρακειμέναις ἡ μεμακρυσμέναις. Διὰ τοῦ διαλάλη-
ματος ἐξαγγέλλεται ὁ θάνατός τινος καὶ συγχρόνως προ-
σκαλοῦνται εἰς τὴν ἐκφορὰν οἱ φίλοι καὶ οἱ γνωστοὶ
ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι ἐνορίζονται. Καὶ τὸ μὲν διαλάλημα κα-
τηργήθη ἀπὸ πολλοῦ ἐν πολλαῖς συνοικίαις ἀφ' ὅτου
ὁ νεώτερος πολιτισμὸς ἐξεῦρε προσφορώτερα μέσα πρὸς
ἀγγελίαν τοῦ συμβαίνοντος θανάτου, ὥς τὸ πένθιμον
ἀγγελτήριον καὶ τὰς ἐφημερίδας, ἀλλ' ἡ συνήθεια τῆς
πενθίμου κωδωνοκρουσίας παραμένει πανταχοῦ· πλὴν
ὀρθοδόξων τινῶν κοινοτήτων ἐνταῦθα καὶ εἰς τὸ ἔξω-
τερικόν, ἐν αἷς νεωτεριστικαὶ τάσεις συνετέλεσαν εἰς τὴν
κατάργησιν τοῦ ἔθιμου.

Ἡ πένθιμος κωδωνοκρουσία εἴτε καθιερώθη ὑπὸ
μακροχρόνιου συνηθείας ὥς ἄγραφος νόμος εἴτε διε-
τάχθη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας εἰς ἐποχὴν ἄγνωστον, ἔχει,
φρονοῦμεν, βάσιν τινὰ πνευματικῆς φύσεως. Οἱ κτύποι
τοῦ κώδωνος οἱ ἀραιοί, πάντοτε ἐξαγγελτικοὶ θανάτου,
ἀποσπῶσι τὸν θνητὸν καὶ ἀκουσίως ἐκ τῆς βίης τοῦ
κόσμου εἰς ἡν προσκολλᾶται ἀσυναίσθητος, ἀφυπνί-
ζουσιν αὐτὸν ἐκ τοῦ ληθάργου τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐξαναγ-
κάουσιν ν' ἀνυψώσῃ τὸν νοῦν εἰς τὸν πνευματικὸν
κόσμον ὅπου φέρει αὐτὸν ὁ θάνατος ὁ σωματικὸς. Οὕ-
τως ἐξεταζόμενον τὸ ἔθιμον τῆς πενθίμου κωδωνο-
κρουσίας παρουσιάζει σπουδαιότητά τινα διὰ τοῦτο
διατηροῦσιν αὐτὸ, παραλαβόντα ἐκ τῆς μητρὸς καὶ τρο-
φοῦ αὐτῶν Μεγάλῃς Ἐκκλησίας τὰ ὀρθόδοξα ἔθνη τῆς
Ἀνατολῆς. Ἀρα σφάλλεται ὁ γράφων ἐν τῇ «Προόδῳ»
ἱατρὸς ἀποκαλὼν τὴν πένθιμον κωδωνοκρουσίαν ἀνόη-
τον ἔθιμον καὶ διατεινόμενος ὅτι γίνεται δηθεν πρὸς
τιμὴν μόνον τοῦ ἀποθάνοντος καὶ ὅτι ἔχει ὥς ἐκ τού-
του πηγὴν καὶ γενέτειραν τὴν ματαιοδοξίαν. Ἡ πένθι-
μος κωδωνοκρουσία γίνεται τακτικῶς ἐν περιπτώσει
θανάτου ἀδιακρίτως ἡλικίας, φύλου καὶ κοινωνικῆς

θέσεως τοῦ ἀποθανόντος, νέου ἢ γέροντος, ἀνδρὸς ἢ
γυναίκος, πτωχοῦ ἢ πλουσίου, ἀστοῦ ἢ εὐπατρίδου·
εἶναι δὲ τρόπον τινὰ ἀρρήκτως συνδεδεμένη μετὰ τῆς
νεκρωσίμου ἀκολουθίας καὶ προηγείται ταύτης· ἰδοὺ
καὶ ἄλλος λόγος τοῦ ν' ἀκολουθῶσι καθὼς εἴπομεν τὸ
ἔθιμον τοῦτο πάντα τὰ ὀρθόδοξα ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς,
καὶ τινὰ ἐκ τῶν μὴ τοιούτων τὰ ἔχοντα ἐν χρήσει τὸ
τυπικὸν τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Πλὴν τούτου εἶναι ἀνί-
σχυρα καὶ ὅσα ἐπιχειρήματα ἐπάγεται ὁ γράφων πρὸς
ὑποστήριξιν τῆς θέσεως αὐτοῦ δηλονότι τῆς καταργή-
σεως τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔθιμου. Ἐὰν ἐκ τῆς πενθί-
μου κωδωνοκρουσίας ἐπηρεάζεται, ὥς λέγει ἡ κατὰ-
στασις τῶν πιεσόντων ἐξ ἀνιάτων νόσων, τῶν νευρα-
σθενικῶν καὶ τῶν μελαγχολικῶν, θὰ ἐπηρεάζεται αὕτη
καὶ ἐξ ἄλλων ὁμοίων περιστατικῶν ἐνεχόντων μάλιστα
τὸ πένθιμον εἰς βαιθὸν μείζονα. Ὡς εἶναι λ. χ. ἡ νε-
κρικὴ πομπή, ἡ διεκλύνουσα μετὰ ψαλμοῦδων διὰ μέ-
σου τῶν ὁδῶν καὶ πλατειῶν μετὰ νεκροῦ. Νὰ καταργή-
σωμεν διὰ τοῦτο καὶ τὰς κηδεῖας; Ἀλλ' ὁ ἀξιότιμος
ἱατρὸς ἐκηρύχθη πολέμιος καὶ τῶν ἄλλων θρησκευτι-
κῶν ἔθιμων· ἐπειδὴ δὲ δὲν ἀναφέρει ποῖα ἐκ τῶν ἔθι-
μων τούτων κρίνει τὰ ρητέα καὶ ποῖα ἀπορριπτέα δι-
καιούμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι προγράφει πάντα ταῦτα.
Καὶ ὅμως ἡ προσκύνησις τῶν ἱερῶν εἰκόνων καὶ αἱ λι-
τανεῖαι καὶ τὰ μνημόσυνα τῶν κεκοιμημένων εἶναι
ἔθιμα θρησκευτικὰ ἐν τοῖς μάλιστα σεβαστά, ἅπερ δια-
τάττουσιν αὐτοὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες· ἡ κατάλυσις αὐτῶν
σημαίνει διασάλευσιν τοῦ θρησκευτικοῦ κηδεστώτος.
Ἰδοὺ ποῦ ἄγουσιν ἰδέαι περὶ θρησκείας εἰς ἄκρον ἐλευ-
θεριάζουσιν· ἀλλ' ὥς εἴπομεν ἀρχόμενοι δὲν θὰ παρα-
κολουθήσωμεν τὸν γράφοντα ἐν τῇ «Προόδῳ» βῆμα
πρὸς βῆμα εἰς τὰς καινοφανεῖς αὐτοῦ σκέψεις καὶ πα-
ρατόλους κρίσεις. Ὁ κύριος σκοπὸς τῆς παρουσίας
ἡμῶν δὲν εἶναι οὗτος.

Ἐν Κων/πόλει τῇ 25 Φεβρουαρίου 1914

Η. Α.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΝ ΕΞΕΓΕΡΣΕΙ

Ἐξεγερσις εἶναι κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἡ λέ-
ξις, ἡ ὁποία ἀρμόζει νὰ δοθῇ εἰς τὴν ἐσχάτως γενομέ-
νην σοβαρὰν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὰ
πρόσω κίνησιν. Ἡ πλειονότης τῶν Ἱεραρχῶν, δι' ὑ-
πόμνηματος· Αὐτῆς ὑποβλήθέντος εἰς τὸν Βασιλέα
Κωνσταντῖνον καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἔχρυσαν καὶ τὴν
εὐχὴν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,
ζητεῖ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν, ἀναθέ-
τουσα πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Α. Μεγαλειότητα τὴν σύγ-
κλησιν τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Κράτους πρὸς μελέτην τῶν
ἐκκλησιαστικῶν νόμων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀναγ-
κῶν. Τὸ διάβημα τοῦτο τῶν Ἱεραρχῶν τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ Βασιλείου, εἶναι πράγματι σοβαρὸν καὶ μοναδι-

κὸν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ
Πανός. ἀρχιεπίσκοπος Πατριάρχης Ἰ. Χρυσόστομος Πατριάρχης
ἐν ἄρθρῳ αὐτοῦ δημοσιευομένῳ ἐν τῇ Ἑστία ἀνα-
φέρει προγενέστερον διάβημα τῆς Ἱεραρχίας τοῦ βα-
σιλείου γεγόμενον ὑπὸ τῶν 20 ἐπισκόπων τῶν συνελ-
θόντων ἐν Ἀθήναις τῇ πρώτῃ Σεπτεμβρίου 1868 διὰ
τὴν βύπτισιν τοῦ τότε Διαδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ θρό-
νου καὶ νῦν βασιλέως Κωνσταντίνου, καθ' ὃ οἱ ὡς
ἄνω Ἐπίσκοποι ὑπέβαλον εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐκ-
κλησιαστικῶν ζητούντες τὴν θεραπείαν πολλῶν ἐλλεί-
ψεων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλὰ λέγομεν καὶ
φρονοῦμεν ὅτι τὸ νέον τοῦτο διάβημα τῆς Ἱεραρχίας
τῆς Ἑλλάδος εἶναι σοβαρὸν καὶ μοναδικόν, ἀφ' ἐνός
μὲν διότι τὸ ὕψος τοῦ ὑπομνήματος μαρτυρεῖ ἀποφι-
σιστικότητα ἐπαινετήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι θὰ ἔχη
ἄξιον λόγον ἀποτελέσματα ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ
βασιλείου ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον οὐ-
δαμῶς ἐλήφθη ὑπ' ὅψιν παρὰ τῶν ἀρμοδίων. Τὸ δεύ-
τερον τοῦτο μετὰ τεποιθήσεως διακηρύττουσιν λαμβά-
νοντες ὑπ' ὅψιν τὴν προθυμίαν μετ' ἧς καὶ ὁ Βασιλεὺς
καὶ ἡ Κυβέρνησις ὑπεδέχθησαν τὸ ὑπόμνημα καὶ τὸ
ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον ἅπας ἐν γένει ὁ Ἑλληνικὸς Τύ-
πος ἀπέδειξε ὑπὲρ τῆς ἀνορθώσεως τῆς Ἐκκλησίας,
ἀφιερῶσας εἰδικὰ ἄρθρα ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐν λόγῳ ὑπο-
μνήματος.

Εἶναι καιρὸς πλέον νὰ ληφθῇ σοβαρὰ φροντίς περὶ
τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐν Ἑλλάδι δὲν εἶχεν ἀξιοθῇ
παρ' ὧν ἔδει τῆς ὀφειλομένης στοργῆς. Εἶναι καιρὸς
ν' ἀποδοθῇ ἡ ὀφειλομένη πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τιμὴ
διαρρυθμιζομένων τῶν κατ' αὐτὴν ἀξίως πρὸς τὰς πολ-
λὰς Αὐτῆς πρὸς τὸ ἔθνος ἐκδουλεύσεις καὶ ἀναλόγως
πρὸς τὴν ὑψηλὴν Αὐτῆς ἀποστολήν. Ἡ Ἐκκλησία
ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος ἔχει πάντα λόγον νὰ τύ-
χη μείζονος παρὰ τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Κοινωνίας
στοργῆς καὶ ἐκτιμήσεως, μείζονος ἢ ὅσης τυγχάνει αὐ-
τὴ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ὀρθοδόξοις Κράτεσι, καθ' ὅσον
μείζονες εἶναι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας αἱ πρὸς τὸ
Κράτος ὑπηρεσίαι. Ἀλλ' ἔπρεπε πρὸς τοῦτο αὕτη ἡ
Ἐκκλησία νὰ ἐργασθῇ, νὰ κινηθῇ, νὰ τὸ ἀπαιτήσῃ.
Ἐπρεπε νὰ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τοῦ καθεστώτος τοῦ
ὁπισθοδρομικοῦ τοῦ κρατοῦντος Αὐτὴν ἐν στασιμότητι
καὶ μαρσιμῷ.

Οἱ Ἱεράρχαι τῆς Ἑλλ. Ἐκκλησίας ἐπραξαν τὸ κα-
θικόν των τὴν παροῦσαν ἐποχὴν ἐθεώρησαν εὐθετον
πρὸς ἐνέργειαν καὶ δράσιν. Ἀγνώστον εἶναι ποῖα θὰ
θίξῃ ζητήματα καὶ σημεῖα ἡ ζητούμενη μεταρρυθμίσις,
πιθανὸν μάλιστα νὰ ὑπερβῇ τὰς προσδοκίας καὶ αὐτῶν
τῶν ὑποβαλόντων τὸ ὑπόμνημα Ἱεραρχῶν. Ἀλλὰ πρὸ
τούτου, ὡς ὀρθότατα καὶ ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Κυβέρνη-
σις συνέστησαν, δέον νὰ προηγηθῇ ἐργασία καὶ μελέτη
ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐκ θεολόγων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν τῶν
σχετικῶν θεμάτων καὶ ἡ δέουσα προπαρασκευή.